

појаву и развој мотива мртве драге у западноевропској и српској књижевности.

Највише простора, природно, заузима преглед реализације мотива мртве драге у делима истакнутих српских песника 19. и 20. века, али и мање познатих аутора у чијим радовима је овај мотив био један од значајнијих или код којих је био важан са књижевноисторијског аспекта. Владушић наводи примере мотива мртве драге из њиховог стваралаштва, анализира га, упоређује са другим српским песницима који су им претходили или су у књижевној периодизацији долазили након њих, и смешта у шири западноевропски контекст.

Књигу свакако ваља прочитати, и то из више разлога: зато што даје солидан увид у природу и развој мотива мртве драге, који је један од значајнијих мотива наше романтичарске поезије и поезије модерне; зато што на још један начин осветљава тематско-мотивски комплекс поезије неких наших познатих и мање познатих песника и зато што смешта нашу поезију у европске оквире и повезује је са главним токовима западне књижевности.

Једино што на крају остаје необразложено и немотивисано јесте само питање из наслова: Ко је убио мртву драгу? На основу генезе мотива мртве драге, онако како ју је представио сам аутор, чини се да правог убице нема. Мотив мртве драге нестао је из наше поезије због промена у друштву, начину размишљања људи, у култури и књижевној парадигми.

Или другачије, нико није убио мртву драгу, умрла је од старости.

Татјана Ивановић

ИСТОРИЈА КЊИЖЕВНЕ ПЕРИОДИКЕ СРПСКОГ РЕАЛИЗМА

Душан Иванић: *Књижевна периодика српског реализма*, Институт за књижевност и уметност и Матица српска, Београд – Нови Сад, 2008.

У Издању Института за књижевност и уметност из Београда и Матице српске из Новог Сада појавила се књига Душана Иванића, *Књижевна периодика српског реализма*. Ова књига својом појавом употпуњује истраживање српског реализма кроз све аспекте. Српски реализам је настајао баш у периодичним публикацијама и на тим основама се градио. Читав 19. век се може назвати веком публицистичке делатности, јер је у овом периоду она највише била развијена.

Душан Иванић рођен је 1946. године у Губавчевом пољу, Грачац, Хрватска. Редовни је професор српске књижевности 18. и 19. века на Филолошком Факултету у Београду, као и стални сарадник Института за књижевност и уметност у Београду. Руководилац је значајнијих пројеката из области историје српске књижевности. Објавио је велики број стручних радова и књига из области српског реализма.

Ова књига садржајно је подељена на: *Увод, Књижевно-научну периодику, Књижевну периодику, Забавно-поучну периодику, Мјешовите врсте, Позоришну периодику, Женску периодику, Вјерску периодику, Периодику за дјецу и омладину, Струковну и Службену периодику, Календаре и годишњаке и књижевност у политичкој и политичко-књижевној периодици*. Свако поглавље садржи потпоглавља у којима се посебно расправља о свим листовима и новинама. У уводним напоменама *Књижевне периодике српског реализма* расправља се о историјату штампарства у српском реализму и оним основама на којима се касније градила цела епоха. На првим страницама, у виду студијске расправе, представљен је оквир српског реализма од 1875. до 1895. године. Након тога аутор даје кратак осврт на развој српске штампе, као и поделу публикација. Периодику дели у три основна модела и то на: отворени, затворени и прелазни модел, у чијим оквирима групише листове и новине са самог почетка епохе српског реализма. Након ове поделе направљене су поделе и по основу садржаја, и то на: књижевно-научну периодику, књижевну периодику, забавно-поучну периодику, мешовите врсте, хумористично-сатиричну, позоришну периодику, женску, дечију и омладинску, струковну и стручну, а затим следе и календари и годишњаци, те политичка периодика. У уводним напоменама Иванић се осврнуо и на питања удела читалачке публике, као и самих услова штампарства и уопште сарадника у поменутих листовима. На самом крају уводних напомена аутор поставља питање удела српске књижевне периодике у развоју српске књижевности, као и односа ранијих проучавалаца српске књижевности према штампи и штампарској делатности.

У разматрање новина и листова уводи нас кроз причу о затвореном моделу новина које представљају саме почетке српског реализма. Према његовим речима, овој врсти часописа припадају радови блиски покрету Светозара Марковића. У оквиру ове групе говори о следећим часописима: *Преодница, Рад, Стража, Народни гласник, Смотра, Рад, Побратимство, Мисао, Гусле, Истина, Час и Омладина*. Када говори о овим часописима иде до детаља описујући њихову концепцију, а затим и садржајност. У овим часописима како се да приметити, доста је прилога који су преузети из стране литературе, а који се првенствено односе на револуционарне и социјалистичке тежње. Јасно су приказане рубрике које се односе на поезију, прозу и приказе.

Отворени модел часописа својим садржајима углавном су имали књижевно-научну делатност. У оквиру ове групе говори се о *Летопису Матице српске* и *Отаџбини*. Када се говори о овим часописима јасно су издиференциране рубрике, тако да у *Летопису* имамо део који се односи филологију, науку о књижевности и књижевну критику, а затим представља домаћа прозу, поезију и драму. Ови часописи, за разлику од прве групе, поред социјалистичких идеја отворени су за шире погледе. Такође је представљен и преводилачки рад, што ћемо имати и у другим листовима. Овде, као и у претходној целини, јасно су подељене рубрике на поезију, прозу и приказе. Последњи модел јесте прелазни, у којем имамо часопис *Дело*. У наредном поглављу представљени су часописи књижевне оријентације: *Перивој*, *Српство*, *Вук*, *Коло*, *Нова Зета*, *Преодница*, *Гласник за забаву и науку* и *Српски преглед*. У садржају ових часописа углавном имамо прилоге из поезије, прозе и науке. Поглавље *Забавно-поучна периодика* доноси нам прегледе часописа: *Јавор*, *Завичај*, *Словинац* и других. У оквиру приче о овој врсти часописа расправља се о програмским начелима, а по рубрикама које садрже слични су претходним групама. Овде се као новина јављају и рубрике посвећене народној књижевности. „Мјешовите врсте” доносе нам хумористично-сатиричну периодику либерала, радикала и социјалиста у оквиру које су се развили часописи *Слободњак*, *Бомба*, *Илустрована ратна кроника*, *Стармали*, *Шаљиви астроном*, *Ђаволан*, *Дармар* и *Брка*, *Враголан*, *Врзино коло*, *Фењер*, *Ђоса*, *Драшков рабош*, *Грбоња*, *Муња*, *Мирођија*, *Геџа*, *Бич* и други листови. Ови часописи као новину доносе сатиру, као и политичке чланке и коментаре. Позоришна периодика се тек почела стварати осамостаљивањем и стварањем професионалних позоришта. Неколико страница посвећено је и женској и верској периодици, а други део ове драгоцене књиге бави се омладинским и дечијим листовима, као и службеним листовима. Трећи део књиге посвећен је годишњацима, календарима као и политичкој периодици.

Можемо закључити да књига *Књижевна периодика српског реализма* својим садржајем нуди јасан увид у књижевну периодику XIX века. Позитивна страна овог истраживачког пројекта јесте то што даје мноштво података, као и литературу о листовима и часописима поменутог периода. Такође, потребно је поменути и *Прилоге са литературом и именима* који ће бити од велике користи будућим истраживачима на овом пољу.

Мирко Р. Ђукић

ФИЛОЗОФИЈА ТРПЉЕЊА И ФИЛОЗОФИЈА МЛАДЕНАШТВА

Бојан Чолак, *Роман патријархалне културе – „Газда Младен” Борисава Станковића*, Институт за књижевност и уметност, Београд 2009.

Монографија *Роман патријархалне културе* Бојана Чолака представља модификовану верзију магистарског рада одбрањеног на Филолошком факултету у Београду. Из мноштва литературе која се до сада бавила проучавањем и интерпретацијом дела Борисава Станковића свакако је потребно издвојити и посебно нагласити значај студије Бојана Чолака, како због врло високог степена комплексности поступка примењених у анализи дела, тако и због иновативности аспекта тумачења и приступа коју ова студија, у односу на досадашњу литературу, укључује у науку о књижевности.

Роман патријархалне културе компонован је тако да се и визуелно и садржински могу прецизно издвојити три целине, а свака од тих целина бива разложена на оне проблеме који доприносе исцрпној анализи и подробној експликацији шире постављеног контекста.

Уводно поглавље послужило је аутору да постави и дефинише проблем, да укаже на методе које ће применити у раду, да дело подвргнуто анализи смести у одређену културно-историјску епоху и да, могло би се рећи, са неопозитивистичког становишта сагледа све важније, па и оне мање важне, детерминанте у роману. Преостала два поглавља посвећена су карактеризацији ликова; с том разликом што се у другом поглављу аутор задржава на особеностима и функцији ликова који омогућавају расветљавање поступака главног лика, док је треће поглавље у целости посвећено карактеризацији и индивидуализацији главног јунака дела. Оно што посебно доприноси вредности при анализи ликова, свакако је њихово компаративно сагледавање у коначној и у првобитној верзији романа, као и успостављање паралеле између романа *Газда Младен* и осталих дела Б. Станковића.

Бојан Чолак са јасном тенденцијом указује на погубност патријархалног васпитања, на идентичне ефекте које оно у својој коначној инстанци оставља и на мушке и на женске представнике система, те на немогућност одупирања том систему.

Позивање на ауторитете као што су: Теренс Тарнер, Арнолд Ван Генеп и Игор Кон, требало би да има за циљ указивање на нивое афирмације мушког члана патријархалне заједнице унутар саме те заједнице, као и примену ових принципа при објашњавању трансформације Младеновог статуса у газда Младенову друштвену позицију и углед, до коначног повратка на полазишну тачку.